

Ненад А. ВАСИЋ¹
Наташа Д. ЂУРИЦА²

Амбасаде и културна дипломатија Републике Србије: мрежа културних кутака у визији и могућој спољнополитичкој стратегији

Абстракт: Важност дипломатије, а посебно културне дипломатије, у савременом свету је неспорна и велика. Поред економске дипломатије која је веома важна у спољнотрговинским билансима пословања националних и мултинационалних компанија на иностраном тржишту, а имајући у фокусу остварене суфиците и дефиците у обиму билатералне робне размене између држава, уз покривеност извоза увозом, важно место и улогу има и културна дипломатија. Утолико пре јер је и културна дипломатија, поред већ поменути економске дипломатије, везана за интересовање и ангажовање дипломата на промоцији културе и уметности у билатералним и мултилатералним међународним односима. Савремени међународни односи су у суштини доминантно и међународни културни односи. У ту сврху важну функцију имају културне дипломате у амбасадама по Бечкој конвенцији о дипломатским односима и Дипломатско-конзуларна представништва по Бечкој конвенцији о конзуларним односима. У овом контексту нису изузетак ни званичници државе и дипломате Републике Србије. Поред културних центара који се формирају билатералним уговорима званичника држава (председника, премијера или министара спољних послова), културни куци се могу формирати ad hoc са институционалним партнерима државе пријема и у сарадњи са расељеницима. Међутим, са становишта националних и државних интереса оно што је непознаница јесте њихов број, начин функционисања и умреженост

¹ др Ненад А. Васић, Научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд *e-mail*: nenad.v@diplomacy.bg.ac.rs.

Научни рад је резултат истраживања на научном пројекту Института за међународну политику и привреду: "Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти (пројекат бр. 179029)" којег финансира ресорно Министарство просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије, за период 2011–2017. године.

² МА Наташа Д. Ђурица, Београд, *e-mail*: djurica.natasa@gmail.com

културних кутака са амбасадама и дипломатама из Републике Србије у државама пријема на резиденцијалној и нерезиденцијалној основи. С обзиром на то да је захтевно и софистицирано ангажовање културних дипломата, потребно је дати визију и могућу спољнополитичку стастегију, али и изанализирати учинке постојећих културних кутака и дати предлоге за прављење и умрежавање будућих културних кутака са амбасадама и Дипломатско-конзуларним представништвима Републике Србије у иностранству.

Кључне речи: Република Србија, амбасаде, дипломатско-конзулатна представништва, културни центар, културни куци, дипломатија, културна дипломатија, економска дипломатија, међународни односи, међународни културни односи, визија, спољнополитичка стратегија.

Уводна напомена

Култура је појам у лингвистици који има семантички шире значење. То је културолозима и познато. Међутим, требало би поменути да са становишта савремене културологије, постоји подела на материјалну и нематеријалну културу. У овоме научном раду садржан и један и други аспект феномена савремене културе. Њима смо се бавили приоритетно са становишта културологије, али и теорије међународних односа, историје дипломатије и актуелне културне и спољне политике као интегралних делова укупне државне политике званичника Владе Републике Србије. Као што је такође и то познато, културом се баве са стручне стране културолози, а практично културни и уметнички посланици. При томе, и културолози могу бити културни и уметнички посланици и обрнуто. Такође, културом у дипломатији у класичном, традиционалном и модерном смислу, професионално се баве аташеи за културу, а у савременом контексту културне дипломате. У амбасадама и Дипломатско-конзуларним представништвима (надаље у тексту ДКП) Републике Србије, два најважнија професионална поља ангажовања наших савремених дипломата су: 1. економска дипломатија и 2. културна дипломатија. Ове две гране савремене дипломатије нису посве одвојене, већ су *већински условљене и прожете* зато што се често користе истовремено, јер је култура универзално важна за дипломатију, али и економске дипломате.

Из тог разлога, сваки од наших дипломата, требало би да познаје и дипломатију и културу Србије.³

³ Ненад Васић, *Дипломатија и култура Србије*, у: Бранислав Ђорђевић, Видоје Голубовић, *Дипломатија и култура Србије: стање и перспективе*, Јавно предузеће „Службени гласник”/Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2016, стр. 238-263.

1. Култура и културна политика Републике Србије у могућој спољнополитичкој стратегији

Култура је у важећем Уставу Републике Србије једна од важних категорија. На пољу важећих правних прописа у Републици Србији, имамо законодавство и подзаконска нормативна акта који регулишу материју културе. За питања културе, у Влади Републике Србије, надлежан је министар и његова државна администрација и ресорно Министарство културе и информисања. У републици Србији постоји, поред Закона о култури као најважнијег закона, још 12 закона, 30 правилника, 4 уредбе, 5 решења и нацрта предлога Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године.

Занимљиво је напоменути аргумент да културни куци нису препознати као појам то јест синтагма у нацрту предлога Стратегије развоја културе Републике Србије⁴ од 2017. до 2027. године. То је недопустиво и мањкаво да стратегија у сегменту културе и расељеника из Републике Србије институционално то не третира и што је још горе не предвиђа. Из тих разлога, поменута Стратегија и није стратегија, већ прост списак напабирчених жеља и несистематизованих интереса бирократа.

Утицај људи на власти приликом бављења, а поготово вођење спољне политике у сфери културе и засебно на дипломате у извршном погледу је веома велик и важан. Тако је и сада, случај са културом и дипломатијом Републике Србије.

У контексту теме овога научног рада, важно је дати и одређење спољне политике, с посебним освртом на доктрину четири стуба у међународним односима званичника Републике Србије, а посебно у међународним културним односима. Спољна политика је скуп националних, државних и међународних интереса званичника на власти у обављању билатералних и мултилатералних послова у иностранству уз успостављање и развијање дипломатских односа. Иако немамо Стратегију спољне политике Републике Србије, требало би да у њу уврстимо и институционални дизајн и аранжмане везане и за културне кутке на пољу спровођења наше културне политике у иностранству.

⁴ Види: *Стратегију развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027.* (Интернет, 18/09/2017), <http://www.kultura.gov.rs/docs/dokumenti/predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017-do-2027-/-predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017-do-2027-.pdf>. Текст стратегије је технички, неупотребљив за било какво научно цитирање, а тако и практичну употребу јер и нумерација почиње од јединице, али на другој страни.

Најзад, нацрт предлога Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године и будућа *ex officio* Стратегија спољне политике Републике Србије за одређени период требале би да буду спојиве, а не дијаметрално супротне или мањкаве у третирању питања институционалног дизајна и аранжмана везаних за институције културе у иностранству.

2. Постојећи културни центар Републике Србије у Паризу и регистровани национални културни клубови расељеника по свету или културни куци?

Наша заједничка теза и предлог за измену и допуну постојећег нацрта предлога Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године су троструки.

1. Требало би задржати једини постојећи Културни центар Републике Србије са седиштем у Паризу из националног и државног интереса као и ради подршке амбасади и ДКП-у, а посебно логистици амбасадору при нашој сталној дипломатској мисији у УНЕСКО.

Слика 1. Лого Културног центра Србије у Паризу

Слика 2. Спољашњи изглед зграде Културног центра у Паризу

Слика 3. Галерија Културног центра Србије у Паризу

2. Расељеници из Републике Србије требало би и даље да се организују у разне културне клубове и удружења⁵ којих има у 49 држава света, остварујући планове и програме из своје надлежности по Статутима и интересима чланова, пријатеља и донатора.

3. У државама пријема на стратешком партнерском принципу са библиотекама, културним центрима или факултетима универзитета (приоритетно тамо где су славистички центри) уз подршку амбасадора Републике Србије на резиденцијалном или нерезиденцијалном професионалном ангажовању и са ангажовање дипломата на културном пољу, а посебно културних дипломата, требало би отпочети са прављењем културних кутака Републике Србије по иностранству и њиховој интерперсоналној, административној и електронској ИТ умрежености.

У суштини, да констатујемо: нама је потребан и Културни центар у Паризу, и регистровани национални културни клубови и удружења расељеника из Републике Србије, али и мрежа савремених културних кутака. Требало би задржати Културни центар у Паризу, подстицати и преко амбасада и ДКП-а организовање и рад националних културних клубова расељеника из Републике Србије у државама пријема и подржавати формирање културних кутака најпре преко мешовитих удружења пријатељства.

3. За културне кутке Републике Србије у иностранству

Имајући у виду историју културних кутака, можемо констатовати чињеницу да је први културни кутак заправо идеја и концепт Америчког кутка⁶ као дела савремене културне политике и мека моћ⁷ званичника Сједињених Америчких Држава за иностранство у јавној дипломатији. Њихов циљ је био реизградња америчког брэнда преко културе од 1999. године, од када је УСИА (The United States Information Agency) престала да постоји од њеног формирања 1953. године. Из буџета САД је поменуто 1999. године био извојен новац за прављење 257 Америчких кутака у „Источној Европи, Средњег Истока, Африке

⁵ Клубови и удружења дијаспоре, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/konzularni-poslovi/dijaspورا/klubovi-iz-dijaspore?lang=cyr>.

⁶ Dick Martin, *Rebuilding Brand America: What We Must Do to Restore Our Reputation and Safeguard the Future of American Business Abroad*, AMACOM, New York/Atlanta/Brussels/Chikago/Mexico City/San Francisco/Shanghai/Tokyo/Toronto/Washington, D.C. 2007, p. 241.

⁷ Види о томе: Joseph S. Nye, *Think Again: Soft Power*, in: *Foreign Policy*, Washington, No. 80/1990, pp. 153-171. Касније је Хај, објавио и књигу о мекој моћи. Види о томе: Joseph S. Nye, JR. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004.

и Азије.”⁸ Отуда, по иностранству познати су културни куци америчког стила, имиџа и традиције, а који су првобитно настали у библиотекама. Сада су препознатљиви као америчке библиотеке са фондовима књигама, али и организованим, пратећим културним и уметничким догађајима и програмима учења енглеског језика.

Поставља се питање у савременој културологији, теорији и науци о међународним односима и историји културне дипломатије: шта су то културни куци и како их можемо дефинисати?

Културни куци представљају мале културне испоставе амбасада државе послања са пратећим културним програмима и организованим повременим догађајима, направљени како би омогућили доступним информације о неком народу и држави, ширењу свестране културне и уметничке сарадње, подстицању међународног разумевања и толеранције, успостављању мрежа личних пријатељства људи и осећања универзалног заједништва у локалном партнерству са неком библиотеком, културним центром или универзитетима државе пријема, а уз финансијску подршку из буџета или друштвено одговорних компанија, добровољних донатора и координацију културних дипломата.

Национални и државни интерес тј. циљ културних кутака Републике Србије требало би да буде у блиској будућности и перспективи да увећају постојеће изворе информација о нашој држави, њеној култури и вредностима, народу, историји, науци, уставом утврђеном уређењу и политичком систему, економији, али и да интензивирају културну размену и корисну сарадњу између људи, народа и њихових држава. Другим речима, да досегну до што већег броја људи из нашег расељеништва и народа из дате државе чији су држављани, до стручњака на свим професионалним пољима који имају интерес за одређено питање, а да су им потребне информације о држави Србији.

Сви познати, инострани културни куци у савременом свету су изграђени и требало би да буду регистровани по важећим законским регулативама и подзаконским нормативним актима неке државе на стратешком концепту локалног партнерства. Тај партнерски однос и метод финансирања може бити тростран: 1. јавно-јавно партнерство амбасаде у држави пријема и неке од организација или институција. 2. јавно-приватно партнерство амбасаде у држави пријема и приватног власника и 3. приватно-приватно партнерство између приватног власника из неке државе и амбасаде државе послања. Спонзорисани заједнички од стране амбасада Републике Србије у свету и локалне институције (библиотеке или културни центри), културни куци

⁸ Martin, *Rebuilding Brand America: What We Must Do to Restore Our Reputation and Safeguard the Future of American Business Abroad*, op. cit., p. 241.

Републике Србије требало би да промовишу међусобно разумевање, јачају културну и академску размену као и пријатељство између народа две државе.

И поред систематизованих радних места,⁹ 7 сталних дипломатских мисија,¹⁰ 69 амбасада,¹¹ 23 конзулата¹² и 57 почасних конзула,¹³ 118 држава дипломатски покривених на нерезиденцијалној основи,¹⁴ Република Србија нема ни један културни кутак у свету.

Будући културни куци Републике Србије имали би професионално особље које обавезно говори, поред српског и пише (ћирилично и латинично), по могућности и енглески језик уз такође обавезни локални језик, како би помагали при тражењу и добијању информација о култури Србије и пропратне услуге које пружају из пословне мисије које би имали по акту Уговора и Статуту. Каталог услуга које би културни куци Републике Србије понудили својим корисницима били би:

1. бесплатна чланарина за кориснике,
2. приступ колекцији књига на српском језику и разним српским часописима од значаја,
3. приступ рачунарима и Интернету,
4. приступ најсавременијој информатичкој техници као што су – (Ipad, E-reader и дигитална видео конференцијска опрема),

⁹ „У Министарству спољних послова (заједно са органом управе у саставу) систематизовано је укупно 972 радних места на којима је распоређено 976 запослених на неодређено време, од чега 9 државних службеника на положају, 873 државних службеника на извршилачким радним местима и 93 намештеника.“ *Информатор о раду*, Министарство спољних послова, Београд, август 2017, стр. 33.

¹⁰ Види: *Дипломатске мисије Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/misije?lang=cyr>.

¹¹ Види: *Амбасаде Републике Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ambasade?lang=cyr>.

¹² Види: *Конзулати Републике Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ambasade?lang=cyr>.

¹³ Види: *Почасни Конзулати Републике Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/pocasni-konzulati?lang=cyr>.

¹⁴ Види: *Државе покривене на нерезиденцијалној основи*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ostale-zemlje-rs?lang=cyr>.

5. доступност припремних материјала за различите лиценциране језичке испите (TOEFL, GRE, GMAT, SAT) и
6. извештаји и различите публикације Владе Републике Србије од државног, националног и културног значаја.

Председници и управа културних кутака Републике Србије требало би да воде информативну, рекламну и циљану медијску кампању како би им се људи из расељеништва, придружили, али и како би учествовали у многим интересантним програмима и допадљивим догађајима које они организују, укључујући:

- А. презентације, радионице и предавања ВИП личности из Републике Србије,
- Б. приређивање различитих изложби слика, скулптура и музејских експоната,
- В. кутак за професоре српског језика и званичног језика државе боравка,
- Г. сате српског језика (конверзација, дискусије, динамичне монолингвистичке и билингвистичке дебате),
- Д. организовање различитих такмичења, квизова и наградних игара,
- Ђ. дечији кутак (радионице, такмичења деце, сат за читање прича на српском језику, интерактивне игре и забаве уз позоришне представе и мини концерте),
- Е. клуб љубитеља књиге,
- Ж. хоби секције,
- З. седмице Републике Србије и међународног образовања,
- И. филмске пројекције, сусрете и недељне филмске фестивале Републике Србије,
- Ј. повремене презентације Центра за промоцију науке при ресорном Министарству просвете науке и технолошког развоја и ресорног Министарства за културу и информисање са повременим посетама и већинским видео линковима,
- К. подршку и регионалним и међународним такмичењима деце предшколског узраста, школараца, студената на основним студијама уз студенте последипломце и
- Л. хуманитарне и донаторске сусрете.

Дакле, за позицију и функцију будућих културних кутака Републике Србије у иностранству, важно је омогућити све таксативно набројане задатке. За почетак, поред опредељења, регистрација и прављења културних кутака Републике Србије, као претпоставке за остваривање већине поменутих задатака у професионалној мисији, важни су и запослени радници у њима (требало би да буду из нашег расељеништва те државе где је отворен уз остале већ запослене

у партнерским организацијама или институцијама) и културних дипломата из наших амбасада и ДКП-а.

Завршно разматрање

Имајући у виду, наше целокупно научно и мултидисциплинарно разматрање, могли бисмо дати следеће препоруке и предлоге. На крају, четири су, наша, стручна предлога и препоруке.

1. Културу и културно наслеђе Републике Србије у иностранству требало би финансирати из националног буџета преко ресорног Министарства спољних послова и уз координацију ресорног Министарства за културу и информисање Владе Републике Србије.
2. Обавезно би требало задржати постојање и финансирање Културног центра Републике Србије у Паризу, уз умрежавање са амбасадом и ДКП, али остварити синергијски ефекат и са амбасадором и његовим кабинетом у УНЕСКО.
3. Националне и регистроване културне клубове и удружења, требало би подржавати и умрежити допунски.
4. У постојећем нацрту предлога Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године, требало би уврстити културне кутке као најшири, најфлексибилнији, најфункционалнији и најприступачнији концепт организовања промоције културе и успостављања културне размене по унутрашњости неке државе пријема, зближавањем људи и различитих народа и уз помоћ културних дипломата.

Док се културни центри задржавају од стране доминантних држава (осим Сједињених Америчких Држава), дотле се све више превазилазе као оставштина прошлости код већине малих и средњих држава света, а културни клубови и друштва су у већини случајева национални и најчешће ексклузивни.

Запажено је и потврђено да су културни куци постали доминантни у спровођењу културне политике у иностранству малих и средњих, али и највећих држава света.

Библиографија

Амбасаде Републике Србије, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ambasade?lang=cyr>.

- Васић Ненад, Дипломатија и култура Србије, у: Ђорђевић Бранислав, Голубовић Видоје, *Дипломатија и култура Србије: стање и перспективе*, Јавно предузеће „Службени гласник”/ Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2016.
- Види: *Стратегију развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027.* (Интернет, 18/09/2017), <http://www.kultura.gov.rs/docs/dokumenti/predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017—do-2027-/-predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017—do-2027-.pdf>.
- Дипломатске мисије Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/misije?lang=cyr>.
- Државе покривене на нерезиденцијалној основи*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ostale-zemlje-rs?lang=cyr>.
- Информатор о раду*, Министарство спољних послова, Београд, август 2017.
- Клубови и удружења дијаспоре*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/konzularni-poslovi/dijaspora/klubovi-iz-dijaspora?lang=cyr>.
- Конзулати Републике Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/ambasade?lang=cyr>.
- Martin Dick, *Rebuilding Brand America: What We Must Do to Restore Our Reputation and Safeguard the Future of American Business Abroad*, AMACOM, New York/Atlanta/Brussels/Chicago/MexicoCity/SanFrancisco/Shanghai/Tokyo/Toronto/Washington, D.C. 2007.
- Министарство културе и информисања*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.kultura.gov.rs/cyr/>.
- Nye Joseph S., *Think Again: Soft Power*, in: Foreign Policy, Washington, No. 80/1990.
- Nye Joseph S., JR. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004.
- Почасни Конзулати Републике Србије*, (Интернет, 18/09/2017), <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/diplomatsko-konzularna-predstavnistva/diplomatske-misije/pocasni-konzulati?lang=cyr>.

EMBASSIES AND CULTURAL DIPLOMACY OF THE REPUBLIC OF SERBIA: A NETWORK OF CULTURAL CORNERS IN THE VISION AND POSSIBLE FOREIGN POLICY STRATEGY

Abstract: The importance of diplomacy and especially the importance of cultural diplomacy in modern world is undisputed and big. In addition to economic diplomacy which is very important in the external trade balance of the business within national and multinational companies in foreign markets and considering the realized surplus and deficit in the volume of bilateral trade between the countries, with coverage of exports by imports, the important place as well takes the cultural diplomacy. Rather because the cultural diplomacy, beside already mentioned economic diplomacy, is connected to the interest and activity of diplomats in promotion of culture and art in bilateral and multilateral international relations. Modern international relations are in fact and dominantly also international cultural relations. For that purpose the cultural diplomats after the Vienna convention on Diplomatic Relations and diplomatic consular branches after the Vienna convention on Consular Relations have the important function. In this context are no exceptions the officials of the state and the diplomats of the Republic of Serbia. In addition to the cultural centers which are formed by bilateral contracts of the states officials (presidents, prime ministers or ministers of foreign affairs), cultural corners can be formed *ad hoc* with institutional partners of the state of reception and in collaboration with displaced persons. However, with the dignity of the national and state interest what stays unknown is their number, the way of organization and networking of the cultural corners with the embassies and diplomats from the Republic of Serbia in the state of reception on residential or non residential level. The engagement of the cultural diplomats is demanding and sophisticated and it is necessary to give the vision and possible foreign policy strategy but also to analyze the results of the existing cultural corners and to give the proposals for creating and networking of the future cultural corners with the embassies and Diplomatic consular representations of the Republic of Serbia abroad.

Key words: Republic of Serbia, embassies, diplomatic-consular representations, cultural centers, cultural corners, diplomacy, cultural diplomacy, economic diplomacy, international relations, international cultural relations, vision, foreign policy strategy.